

SEÇİM EKONOMİSİ, POPÜLİZM VE EKONOMİK ANAYASA ÜZERİNE

GAZETE EGE: Sayın Aktan, kamuoyu sizi siyaset ve ekonomi arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalarınızla tanıyor. Yine bir genel seçim takvimi içerisindeyiz. Her seçim döneminde olduğu gibi yine sıkça seçim ekonomisinden söz ediyoruz. Nedir seçim ekonomisi? Politik iktisat alanında araştırmalar yapan bir bilim adamı olarak konuyu açıklayabilirmisiniz?

AKTAN: Seçim ekonomisi, kısaca seçim dönemlerinde siyasal iktidarların tekrar seçilebilmek amacıyla uyguladıkları iktisat politikalarını ifade ediyor. Bildiğiniz gibi siyasal iktidarların, bir başka ifadeyle hükümetlerin ellerinde bulunan bir takım iktisat politikası araçları var. Vergiler, kamu harcamaları, borçlanma ve emisyon, yani para basma hükümetlerin güç ve yetkisinde olan başlıca iktisat politikası araçları. Hükümetler bu araçları seçim dönemlerinde yeniden seçilebilmeyi sağlayacak şekilde keyfice kullanabiliyorlar. Genellikle, seçim öncesi dönemde hükümetler aldıkları bazı popülist kararlarla toplumun hemen her kesimine mavi boncuk dağıtırlar. Daha açık bir ifadeyle vatandaşın oy toplayabilmek için onlara bir takım faydalar ve avantajlar sağlamaya çalışırlar. Bu her seçim döneminde böyledir. Seçim öncesi dönemde özellikle kamu harcamalarını artırma eğilimde olan politikacılar bu dönemde harcamaları, vatandaşın kısa dönemde rahatsız etmeyecek olan emisyon ve borçlanma ile karşılarlar. Uyanık politikacılar nimet-külfet dengesini çok iyi kurmaya özen gösterirler. Çünkü seçim öncesi dönemde yapılan harcamaları vergi

ile finase etmeye kalkıştırlarsa oy kaybedebilirler. Vergi politikası seçim sonrası dönemde siyasal iktidarların kullandıkları silahlardan birisidir. Ya vergi oranlarını artırırılar ,ya da yeni bazı vergiler ya da mali yükümlülükler getirirler. Olan her zaman vatandaşa, ve özellikle de gariban vatandaşa olur. Yani kısaca buna “ **kaşıkla verip, sapıyla çıkarmak**” diyebiliriz.

GAZETE EGE: 24 Aralık seçim takviminin belli olmasından hemen sonra hükümetin aldığı ve uyguladığı seçim ekonomisi politikaları neler oldu?

AKTAN: Maalesef ülkemizde siyasette gündem o kadar hızlı değişiyor ki alınan pek çok yanlış karar hemen unutuluyor ve ardından yeni yanlışlar siyasetteki gündemin konusunu oluşturuyor. Hatırlayınız, bu ülkede neredeyse bir ay TÜRK-İŞ’le hükümet arasındaki toplu sözleşme anlaşmazlıklarını konuştuk. Bu konu sadece kamuoyunu meşgul etmekle kalmadı. Devlet bütçesine de trilyonlarca lira yükledi. TÜRK- İŞ Başkanı Bayram Meral yaklaşık On aydır Hükümetle bir görüşme yapamadığını ve bir masaya oturup konuşamadıklarını belirtiyor. Çiller ben işçilere bu halkın parasını veremem diyor. Sonra DYP Genel Başkanı Tansu Çiller’in hükümet kurma girişimleri gündeme geliyor. Çiller yine ben seçim rüşveti vermem diyor. Kendi başına güvenoyu alamayınca bu kez diğer partilerle görüşmeler başlıyor. İşte o sırada bütün Türkiye “Kurtların Dansı” izliyor!... Siyasetteki çıkar ticaretinin içyüzü bir kez daha bütün pisliğiyle gözler önüne seriliyor. Her siyasi parti lideri karşılıklı çıkar ticareti yapıyor. Önce Sayın Ecevit eğer seçim sistemini benim istediğim gibi düzenlemeye yanaşırsanız ve işçilere zam yaparsanız sizi desteklerim diyor. Sonra bir ara DYP ve MHP ittifakını görüyoruz. Yine karşılıklı ödümler ve ilkesizlikler. Ve sonunda CHP ile DYP tekrar bir araya geliyor. Bu sefer Baykal kozlarını ortaya koyuyor. Çiller’e eğer İstanbul Emniyet Müdürü Nejdet Menzir’i görevden alırsanız ve işçiler ile toplu sözleşme sorununu çözerseniz sizinle anlaşabilirim diyor. Tam bir çıkar ticareti. Biz

buna siyaset biliminde logrolling adını veriyoruz. Logrolling kısaca çıkar ticareti demek. Daha açık bir ifadeyle “sen benim sırtımı kaşı, ben de seninkini” demek. Siyasette ittifaklar da çıkar ticaretinden başka bir şey değil.

GAZETE EGE: Peki, hükümet kurulduktan sonraki seçim ekonomisi ile ilgili gelişmeleri yorumlar mısınız?

AKTAN: Seçim tarihinin belli olmasının hemen ardından oy deposu olarak görülen kesimlere vaatler yağmaya başladı. Oy sağlamak için bir çok karar alındı ve uygulamaya konuldu. Önce işçilere zam yapıldı. Ardından memurlara 1 Ocak'ta yapılması gereken zam erkene alındı ve 15 Kasım itibariyle memur maaşlarına ortalama yüzde elli zam yapıldı. Hemen ardından SSK ve Bağ-Kur emeklilerine zamlar yapıldı. Başbakan'ın alevi kardeşlerimize gönderdiği elçi sayın Yıldırım Aktuna, hükümetin alevilere cem evlerinin yapılması için üç trilyon lira para yardımı yapacağını açıkladı.

GAZETE EGE: Alevilere yapılan bu teklifi nasıl değerlendiriyorsunuz?

AKTAN: Zamanlama açısından tamamen gayri-ahlaki olarak görüyorum. Bunun bir seçim rüşveti olmadığını anlamak için herhalde enayi olmak gerekir. Benim konu ile ilgili görüşümü soracak olursanız ben hem “Dine Dayalı Devlet” hem de “Din Destekli Devlet”e tamamen karşıyım. Dine dayalı devletten laik olmayan devleti kastediyorum. Laik devletin karşısındaki dine dayalı devlet, yani teokratik devlet anlayışını çağdışı olarak görüyorum. Din , insanın kendisi ile inandığı Tanrı arasındaki bir özel ilişkidir. Bu özel ilişkiye devletin doğrudan alet edilmesini tamamen yanlış buluyorum. İkinci olarak Din Destekli Devlet anlayışını da doğru bulmuyorum. Devletin dine parasal destek sağlaması doğru değildir. Çünkü eğer siz bir müslüman ülkede sünni müslimlere Diyanet İşleri Başkanlığı kanalıyla parasal destek sağlarken öte yandan alevi müslüman vatandaşlarımıza yardım yapmamanız

dağru olmaz. Ben devlet her ikisinde yardım yapsın görüşüne de şiddetle karşıyım. Dine parasal destek inanan bireylerin, cemaatlerin ve vakıfların görevidir. Devletin görevi , bazı kesimlerin ve yobazların dini halkı istismar aracı olarak kullanmalarını önlemektir.

GAZETE EGE: Tekrar seçim ekonomisi konusuna dönelim isterseniz. Seçim rüşvetlerini ortadan kaldırmak için ne yapılmalı? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?

AKTAN: Bu konuda bir değil bir çok tedbir alabileceğimizi düşünüyorum. Önce önerilerimi sıralamak istiyorum. Birinci önerdiğim çözüm şudur: Madem hükümetler her seçim döneminde ekonomi politikası araçlarını kullanarak ekonomik sorunların daha da ağırlaşmasına sebep oluyor; o zaman ekonominin yönetimini seçimlerden bir süre önce hükümetin elinden alarak bağımsız ve tarafsız bir Geçici Hükümet'e verebiliriz. Ben buna **Yed-i Emin Yönetim Sistemi** diyorum. Bunu imkansız olarak görmeyin. Bunu pekala anayasa kanalıyla gerçekleştirebileceğimize inanıyorum. Bunun dışında yine anayasada hükümetin elinde bulunan iktisat politikası araçlarını aşırı ve keyfice kullanmalarını engellemek için bazı sınırlayıcı hükümler getirebiliriz diye düşünüyorum. Hükümetlerin para basma, harcama , vergileme ve borçlanma yetkilerini keyfice kullanmamaları için bu yetkilerin mutlaka anayasal düzeyde sınırlanması gerekir. Büyük saygı duyduğum bir devlet adamı olan Thomas Jefferson'un hoşuma giden bir sözü var: **“politikacıları zaptetmenin tek yolu onları anayasaya zincirlemektir.”** Ben de bu düşünceye gönülden katılıyorum.

GAZETE EGE: Para basma yetkisini anayasada nasıl sınırlamalıyız?

AKTAN: Önce şunu anlamalıyız. Politikacılar para basma yetkisini istismar edebilmektedirler ve keyfice kullanabilmektedirler. Para basma nihai olarak

enflasyonist bir etki ortaya çıkarır. Üstelik para basma, etkileri ancak uzun dönemde ortaya çıkan bir iktisat politikası aracıdır. Dolayısıyla , politikacıların bu yetkiyi her zaman kötüye kullanma olasılığı mümkündür. Yapmamız gereken politikacıların bu yetkilerine sınır çizmektir. Bunu nasıl yapabiliriz? Para arzının artırılmasını ancak yıllık belirli bir oranla sınırlayabiliriz. Örneğin anayasaya bir madde ekleyerek, diyebiliriz ki “bir yıl içerisindeki para arzındaki artış yüzde üçten fazla olamaz”. Yüzde üç ya da yüzde beş... Bu konuda bir kriter bulmak her zaman mümkündür ve ekonomi bilgisine sahip olma bu konuda bizim uygun bir yüzde tesbit etmemize yardımcı olabilir. Ben bu konuda ülkemiz için şu önerinin doğru olacağını düşünüyorum. Anayasaya para basma yetkisi ile ilgili olarak şu şekilde bir hüküm koyabiliriz diye düşünüyorum. “Para arzındaki büyüme oranı, para arzının artırılması teklifinin yapıldığı yıldan önceki üç yıl içerisindeki reel GSMH'daki büyüme oranı ortalamasından fazla olamaz.” Bu teknik ifadenin şüphesiz bir gerekçesi ve açıklaması vardır. Yeterki gerçek reform yapmakta kararlı ve samimi olalım.

GAZETE EGE: Borçlanma konusunda da benzer bir yaklaşımla hükümetlerin borçlanma yetkilerini anayasal düzeyde sınırlamamız gerektiğini mi öneriyorsunuz?

AKTAN: Evet. Borç yiğidin kamçısıdır sözünü ancak “borç sınırlı ise yiğidin kamçısı olabilir.” diye düzeltmek istiyorum. İlke olarak borçlanmaya pek sıcak bakmıyorum. Ancak birey olarak, şirket olarak ve devlet olarak borçlanmanın uygun koşullarda olması kaydıyla faydalı olabileceğini düşünüyorum. Bireyleri ve şirketleri borçlanırken sınırlayan bazı faktörler vardır. İtibar kaybetme, rezil olma ve iflas tehlikesi bireylerin ve şirketlerin borçlanırken dikkatli olmaları neticesini doğurur. Bunlar bir anlamda borçlanmayı sınırlayan otomatik kontrol mekanizmalarıdır. Oysa devlet için bu faktörler geçerli değildir. Bu bakımdan vatandaşların sorumsuzca borçlanmak ve sorumsuzca harcamak yetkilerini mutlaka sınırlamalıyız. Yine Jefferson'ın söylediği

söze dönüyorum. Politikacıların yetkilerini zaptı rapt altına almalıyız. Başka çıkar yolumuz yoktur.

GAZETE EGE: Siz politikadaki yanlışlıkların anayasaya konulacak bazı hükümlerle düzeltilebileceğini belirtiyorsunuz. Bu sizce yeterli mi? Anayasaya bu hükümler konsa dahi , onu uygulayanlar yine bu hükümleri yozlaştıramazlar mı?

AKTAN: Bakın ben herhangi bir ürün kalitesinin ancak sistem ve insan kalitesi ile müşterek sağlanabileceğine inanıyorum. Sadece sistemi ve kuralları değiştirmekle olmaz. Sadece iyi , dürüst , ahlak ve fazilet sahibi kimseleri seçelim, iş başına getirelim demekle de oyun ya da ürün kalitesini iyileştiremezsiniz. Bir ürünün ortaya çıkmasında en başta insanın emeği vardır. Bir ürün bir sistem ve zaman sürecinde ortaya çıkar. Özetle, konuya dar açıdan bakmamamız gerektiği düşüncesindeyim. Politikayı ıslah etmek istiyorsak hem insan ve hem de sistem kalitesini iyileştirmek zorundayız.

GAZETE EGE : Siyasal partilerin vaatleri konusunda da bazı sınırlamaların olması gerekir mi?

AKTAN: Yukarıda belirttiğim öneriler esasen politikacıların iktisat politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi manüplüle etmelerine önemli ölçüde engel teşkil eder düşüncesindeyim. Ancak nasıl ki ticari ilişkilerde haksız rekabet ve ayıplı mala karşı tüketiciyi koruyorsak siyasetteki politikacı ile vatandaş arasındaki ilişkilerde de bazı koruyucu önlemler almalıyız diye düşünüyorum. Politikacıların yalan dolu vaatlerini denetleyebilecek bir mekanizma kurulabilir. Örneğin bu konuda ben siyasal partilerin seçim beyannamelerinin resmi gazetede yayınlanmasını ve partilerin seçimi kazanırlarsa bu seçim beyannamesinde açık olarak seçmene vadettikleri şeyleri yerine getirmekle sorumlu olmaları gerektiğine inanıyorum. Partilerin seçim beyannamelerindeki vaatlerin gerçekleştirip gerçekleştirilemediğini kontrol

edebileceğimize inanıyorum. Bunun için yapılması gerekli yasal ve kurumsal reformlar var. Konu ile ilgili bir yasal düzenleme yapılabilir ve yine siyasal partilerin seçim beyannamelerindeki taahhütlerini kontrol edecek bir yasal “Seçim Ombudsmanı” adı altında bir denetim müessesesi kurabiliriz düşüncesindeyim. Seçim ombudsmanının görev ve yetkilerini bir yasa ile pekala belirleyebiliriz.

GAZETE EGE: Seçim sonrası ekonomiyi nasıl görüyorsunuz?

AKTAN: Açıkça söylemek gerekirse ben bu siyasal istikrarsızlık ortamında neyin ne olacağını kestiremiyorum. İyi bir siyasal düzende kuralların çok sık değiştirilmemesi gerekir ve vatandaşların önlerini görebilmeleri gerekir. Oysa bizim ülkede yarın ne olacağımız politikacıların elinde! Seçimden sonra yine kemerleri sıkmamız lazım edebiyatını duyacağımızdan emin olabilirsiniz. Seçim sonrasında hiç şüphesiz yeni reform paketi diye yine önümüze bir deform paketi sunacaklarından emin olabilirsiniz. Bugüne kadar reform yapacağım diyenler hep deformasyon yapmışlardır. Rahmetli Özal’ı en reformist devlet adamı olarak görenler var. Allah rahmet etsin, ben kendisini reformist olarak değil “deformist” olarak görüyorum. Türkiye 1980 sonrasında günümüze önemli bir ahlak çöküntüsü içerisinde. Siyasette, iş dünyasında, eğitim ve bilim dünyasında bir ahlak çöküntüsü yaşıyoruz. Ben bundan büyük üzüntü duyuyorum.

GAZETE EGE: 24 Aralık seçimleri Türkiye’de neleri değiştirebilir?

AKTAN: Önce şunu söyleyeyim. 24 Aralık seçimlerinden ister tek bir partinin zaferi ile ister bir koalisyon ile çıkalım Türkiye’nin ekonomik sisteminde ve ekonomik düzen politikasında bir değişiklik olması sözkonusu değildir. Refah Partisi hariç diğer sağ ve sol tüm partilerin felsefe ve ideolojilerinde ciddi bir farklılık olmadığı düşüncesindeyim. Refah Partisi’nin adil ekonomik düzeninden ise ben bir iktisatçı

olarak bir şey anlamıyorum. Refahın hiç beklenmeyen bir sürprizle tek başına iktidara gelmesi halinde Türk siyasal ve ekonomik sisteminde neler yapacağını kestirmek kolay değil. İlimli takunyacılığın sonunda bir takiyecilik olabilir!... Söylemek istediğimi anladığınızı sanıyorum

GAZETE EGE: Peki , Seçim sonrasında 5 Nisan Kararları gibi bir istikrar paketi yine önümüze konulacak mı? Seçim sonrası ekonomiyi nasıl görüyorsunuz.

AKTAN: Bir kere 24 Aralık seçimlerinden sonra yeni hükümetin öncelikli meselelerinden biri ekonomi olacak. Buna hiç şüphe yok. Türkiye bir iç ve dış borç batağı içinde çamurlar arasında yok olmamak için çırpınıyor. Bu ifademi çok karamsar bulabilirsiniz. Ancak gerçek şu ki iç ve dış borç yükü akıl almaz boyutlara ulaşmış bulunuyor. Halihazırda toplam iç borç stokumuz 1 Katrilyon 300 Trilyona ulaşmış durumda. Yani Hazine 1996 yılında iç borç ana parası ve faiz olarak tam tamına 1 Katrilyondan daha fazla bir para bulup ve ödeyecek. Bunu nasıl ödeyecek. Tabi tekrar borçlanarak . Bütçe açıkları da diğer önemli bir sorun. Bütçe açığı da yaklaşık 700 Trilyon civarında. Durum ortada. Yıllık milli geliri 12 Katrilyon olan bir ülkede neredeyse iki katrilyon iç borç stoku, 1 Katrilyona yaklaşan bir bütçe açığı var. Bir de buna dış borç yükünü eklerseniz o zaman ne durumda olduğumuzu görürsünüz. Dış borç toplamı yaklaşık 75 Milyar Dolar. İşimiz zor kısacası.

GAZETE EGE: KİT zamları ve enflasyon yine kapımızda öyle mi?

AKTAN: Bence bu seçimde enflasyonu yüzde 20'lere ya da yüzde 10'lara düşüreceğiz diyenlerin biraz insafli olmaları gerekir. Keşke olsa... Hele hele böyle bir vaadin Çiller tarafından yapılması abesle iştigal olur. Biz UDİDEM BUDİDEM'leri dinledik ve sonuçlarını gördük. Enflasyonu yüzde 10'lara düşüreceğim diyen Çiller, emin olun seçim sonrasında uyguladığı seçim ekonomisi politikaları ile enflasyonu üç

rakama çıkarmış olacak. Bu memlekete ve vatandaşa gerçekten üzüldüğüm. Seçim sonrasında KİT zamları ile ezilen yine vatandaş olacak. Üstelik bir dört yıl daha vatandaş unutulacaklar.

GAZETE EGE: Son olarak Türkiye için çıkış yolu nedir sorusunu yöneltmek istiyorum.

AKTAN: Türkiye’de baştan aşağı bir yeniden değişim ve yeniden yapılanma lazım. Bütün dünya Toplam Kalite adı verilen bir reformu adım adım uygularken bir toplam kalitesizlik içerisinde kıvranıp duruyoruz. Türk insanı bu kalitesizliğe ve ahlaksızlığa layık değildir. Yapmamız gereken Toplam Değişim adını verdiğimiz bir reformu gerçekleştirmektir. Buna Topyekün Değişim Stratejisi de diyebilirsiniz. Peki bunu kim yapacak? Kim bunu gerçekleştirecek? İşte bütün mesele ve sorun da burada düğümleniyor. Reform yapacağım diye gelenler ekonomiyi de siyaseti de daha beter bir duruma getiriyorlar. Bunu başarmak kolay değil ama, imkansız da değil. Başarmak için önce samimi olmak, dürüst olmak ve kararlı olmak gerekir. Diyeceksiniz iyi güzel laf ediyorsunuz da sonuca nasıl ulaşacağız. Ulaşmak istediğimiz noktaya nasıl varacağız? Değişimi nasıl gerçekleştireceğiz? Bunun için sihirli bir formül yok... Daha duyarlı bir toplum, daha iyi eğitilmiş ve sorunlarına sahip çıkan bir toplum, daha dürüst bir medya, daha iyi görev bilincinde olan bir üniversite... Bütün bunlar önemli. Diyalog ve uzlaşmaya dayalı bir tutumla ve daha çok mücadele vererek bunu başarabiliriz. Bütün bunlar için bir liderin de olması elbette önemli. Lider başarının temelidir. Ancak lider kavramından ben medyatik ve karizmatik liderleri anlamıyorum. Hele hele günümüzde olduğu gibi liberal demokrasi’ye hiç yakışmayan otoriter liderleri ise hiç kastetmiyorum.